

**ISLOM MOLIYASI : JAHON VA MINTAQAVIY RIVOJLANISH  
TENDENSIYALARI**

***Rustamova Fazilat Xushnudbek qizi***

*Mamun Universiteti*

*Iqtisodiyot yo'nalishi talabasi*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada Islom moliyasining jahon va mintaqaviy rivojlanish tendensiyalari, asosiy statistik ko'rsatkichlari hamda O'zbekiston misolida amaliy holatlar tahlil qilinadi. Islom moliyasi global moliya tizimida barqaror o'sayotgan sohaga aylangan bo'lib, banklar, sukuk va takaful segmentlari orqali jadal kengaymoqda. Shu bilan birga, Markaziy Osiyo davlatlarida, jumladan O'zbekistonda, Islom moliyaviy xizmatlarga bo'lgan talab yuqoriligi qayd etiladi.

**Kalit so'zlar :** Islom moliyasi, foizsiz bankchilik, sukuk, takaful, O'zbekiston, global moliya bozori, Shari'at tamoyillari, FinTech.

**ИСЛАМСКИЕ ФИНАНСЫ: МИРОВЫЕ И РЕГИОНАЛЬНЫЕ  
ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ**

***Рустамова Фазилят Хушнудбек кизи***

*Университет Мамуна*

*Студентка факультета экономики*

**Аннотация:** В данной статье рассматриваются мировые и региональные тенденции развития исламских финансов, ключевые статистические показатели, а также практические примеры на примере Узбекистана. Исламские финансы становятся устойчиво развивающимся сегментом мировой финансовой системы, активно расширяясь через банки, сукук и такафул. При этом в странах Центральной Азии, включая Узбекистан, отмечается высокий спрос на исламские финансовые услуги.

**Ключевые слова:** Исламские финансы, беспроцентное банковское обслуживание, сукук, такафул, Узбекистан, мировой финансовый рынок, принципы шариата, FinTech.

### **ISLAMIC FINANCE: GLOBAL AND REGIONAL DEVELOPMENT TRENDS**

***Rustamova Fazilat Xushnudbek qizi***

*Mamun University Student of Economics*

**Abstract:** *This article analyzes the global and regional development trends of Islamic finance, key statistical indicators, and practical examples with a focus on Uzbekistan. Islamic finance has become a rapidly growing segment of the global financial system, expanding through banking, sukuk, and takaful. At the same time, Central Asian countries, including Uzbekistan, show a high demand for Islamic financial services.*

**Key words:** *Islamic finance, besprotsentnoe bankovskoe obsluzhivanie, sukuk, takaful, Uzbekistan, world financial market, principles of sharia, FinTech.*

*Islom moliyasi: jahon va mintaqaviy rivojlanish tendensiyalari*

---

#### **Kirish.**

Islom moliyasi – bu Shari’at tamoyillariga asoslangan moliyaviy tizim bo‘lib, foiz (riba)ni man etadi va foyda hamda zarar sherikchiligiga asoslanadi. So‘nggi yillarda bu tizim nafaqat musulmon mamlakatlarida, balki global moliya bozorida ham tez sur’atlar bilan rivojlanib bormoqda. Ushbu maqolada jahon va mintaqaviy rivojlanish tendensiyalari, asosiy ko‘rsatkichlar, muammolar va istiqbollar ilmiy-tahliliy yondashuvda ko‘rib chiqiladi.

#### **Asosiy qism**

O‘zbekistonda islom moliya xizmatlari sanoatining keng qamrovli joriy

etilishi mamlakat uchun quyidagi imkoniyatlarni ochishi mumkin

▶ xorijdan kelayotgan investitsiyalar hajmini oshirish va diversifikatsiyalash;

▶ bank tarmog'ida halol va shaffof raqobat muhitini yaratish hamda bank tizimi aktivlarini diversifikatsiyalash imkoniyatini yaratish;

▶ aholi va biznes vakillari ixtiyorida bo'lgan bo'sh pul mablag'larining iqtisodiyot rivojlanishida maksimal ishtirokini ta'minlash;

▶ mamlakatda kapital bozorini rivojlantirish va diversifikatsiyalash;

▶ ko'plab yangi ish o'rinlari yaratish;

▶ aholining moliyaviy savodxonligini oshirish orqali, moliya bozoridagi faolligini ko'tarish;

▶ Islom moliya xizmatlari industriyasini rivojlantirish orqali mamlakatda infratuzilmani muvofiqlashtirish va yangilash;

▶ yangi moliyaviy muassasalar tashkil qilish;

▶ kambag'allikka qarshi kurashish davlat dasturini amalga oshirishga hissa qo'shish;

▶ yangi yo'nalishda kadrlar tayyorlash dasturini yaratish.

### **Amaliy masalalar**

Jahon bo'yicha rivojlanish tendensiyalari. Islom moliyasi sanoati aktivlari 2024 yilda 14,9 foizga o'sib, qariyb 3,88 trillion AQSh dollariga yetdi. Ushbu o'sish asosan Islom bankchiligi, sukuk (Islom obligatsiyalari) va takaful (Islom sug'urtasi) sohalarida kuzatiladi.

- *Islom bankchiligi jami aktivlarning taxminan 71,6 foizini tashkil etadi.*
- *Sukuk chiqishi 2024 yilda 25,6 foizga oshib, 230,4 milliard dollarga yetdi.*
- *Takaful segmenti esa 16,9 foiz o'sish qayd etdi.*

Prognozlarga ko'ra, 2026 yilga borib Islom moliyasi sanoati aktivlari 5,9 trillion dollarga yetishi kutilmoqda. Mintaqaviy rivojlanish (Markaziy Osiyo va O'zbekiston misolida)

Markaziy Osiyo mamlakatlari, xususan O'zbekiston, Islom moliyasi bo'yicha o'z qonunchiligini ishlab chiqmoqda. 2024 yilda O'zbekiston Markaziy banki mikrofinans tashkilotlariga Islom moliyaviy xizmatlar ko'rsatishga ruxsat berdi. Tadbirkorlar orasida so'rov natijalariga ko'ra, 38 foiz tadbirkor Islom moliyaviy mahsulotlardan foydalanishga tayyorligini bildirgan. Bu esa mamlakat iqtisodiy tizimida foizsiz moliyalashtirishga katta talab mavjudligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, huquqiy baza va kadrlar salohiyatini rivojlantirish hali ham dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

*Asosiy muammolar Islom moliyasi tez rivojlanayotgan bo'lsa-da, bir qator muammolarga duch kelmoqda*

- *Turli mamlakatlarda Shari'at talqinlarining farqlanishi;*
- *Aktivlar bazasining yetishmasligi;*
- *Malakali kadrlar va Shar'iy kengashlarning kamligi;*
- *Bozor likvidligi va huquqiy muammolar.*

Istiqbollar.Kelgusida Islom moliyasi FinTech va raqamli bank xizmatlari orqali yanada rivojlanishi kutilmoqda. Shuningdek, ESG (ekologik, ijtimoiy va boshqaruv) tamoyillari bilan uyg'unligi sababli xalqaro investorlar uchun jozibador bo'lib bormoqda.

### **Xulosa.**

Islom moliyasi global miqyosda tez rivojlanib, jahon moliya tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. O'zbekiston kabi davlatlar uchun bu soha iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va investitsiyalarni jalb qilishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

So'nggi yillarda Islom moliya tizimi jahon miqyosida jadal sur'atlar bilan rivojlanib, global moliya bozorining muhim tarkibiy qismiga aylandi. Bugungi kunda dunyoning 80 dan ortiq mamlakatida Islom moliya institutlari faoliyat

yuritmoqda, ularning jami aktivlari esa to'rt trillion AQSh dollaridan oshgan. Bu jarayon Islom moliyasining nafaqat musulmon mamlakatlarida, balki Yevropa va Osiyo kabi mintaqalarda ham keng e'tirof topayotganini ko'rsatadi.

Islom moliyasi sohasida Malayziya, Saudiya Arabistoni, Bahrayn, Birlashgan Arab Amirliklari kabi davlatlar yetakchi o'rinlarni egallab, global moliyaviy markaz sifatida tan olingan. Ular Islomiy bank mahsulotlari, sukuk (Islom obligatsiyalari), takaful (Islom sug'urtasi) kabi vositalarni amaliyotga keng tatbiq etish orqali bu sohada innovatsion yondashuvlarni joriy etmoqdalar. Shu bilan birga, ushbu davlatlar Islom moliyasi bo'yicha xalqaro standartlar ishlab chiqish, huquqiy va institutsional muhitni mustahkamlashda ham muhim tajriba to'plagan.

Islom moliyasining asosiy tamoyillari — foiz (ribo)ning taqiqlanishi, risk va foydaning adolatli taqsimlanishi, shuningdek moliyaviy operatsiyalarning real aktivlarga asoslanishi — tizimning barqarorligini ta'minlaydi. Bu yondashuv moliyaviy inqirozlar xavfini kamaytiradi, real iqtisodiyot bilan uzviy aloqani kuchaytiradi va ijtimoiy adolat tamoyillarini qo'llab-quvvatlaydi. Shu sababli Islom moliyasi nafaqat diniy asosdagi tizim, balki iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydigan muqobil model sifatida ham e'tirof etilmoqda.

Islom moliyasining ijtimoiy ahamiyati ham katta. Zakat, vaqf, qarz hasan kabi vositalar jamiyatda ijtimoiy tenglikni ta'minlash, kambag'allikni kamaytirish va ehtiyojmandlarga yordam berishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu jihatlar Islom moliyasini nafaqat foyda olish vositasi, balki ijtimoiy adolat va iqtisodiy inklyuziyani ta'minlovchi tizim sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Markaziy Osiyo mintaqasi, jumladan O'zbekiston uchun ham Islom moliyasi istiqbolli yo'nalishlardan biridir. So'nggi yillarda mamlakatda Islom moliyasi tamoyillarini joriy etish bo'yicha bir qator tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Xususan, Islom taraqqiyot banki bilan hamkorlikda loyihalar moliyalashtirilmoqda, shariat asosida faoliyat yurituvchi bank va moliya institutlari tashkil etilmoqda, sukuk kabi yangi moliyaviy vositalarni huquqiy jihatdan joriy etish yo'lidagi ishlar davom etmoqda. Kelgusida bu sohani yanada rivojlantirish uchun bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozim. Eng avvalo, Islom moliyasi

faoliyatini tartibga soluvchi aniq va barqaror huquqiy asoslarni yaratish zarur. Shu bilan birga, bu yo'nalishda malakali mutaxassislar tayyorlash, oliy ta'lim tizimida Islom iqtisodiyoti va moliyasi bo'yicha maxsus yo'nalishlarni joriy etish dolzarb ahamiyatga ega.

Mamlakatimizda to'liq shariat tamoyillariga asoslangan Islom banklari va mikrofinans tashkilotlarini tashkil etish, ularning faoliyatini qo'llab-quvvatlash iqtisodiyotda raqobatni oshiradi, aholining moliyaviy xizmatlarga bo'lgan ishonchini kuchaytiradi. Shu bilan birga, sukuk, mudaraba, musharaka, ijara, takaful kabi innovatsion Islom moliya vositalarini amaliyotga tatbiq etish investitsion muhitni yaxshilaydi va iqtisodiy faollikni rag'batlantiradi. Shuningdek, Islom taraqqiyot banki, AAOIFI, IFSB kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kengaytirish mintaqada Islom moliyasi sohasida ilg'or tajriba almashish, standartlashtirish va institutsional rivojlanishni jadallashtirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, Islom moliyasi jahon moliyaviy tizimida o'zining barqarorligi, adolatli tamoyillari va ijtimoiy yo'nalganligi bilan ajralib turadi. O'zbekiston va Markaziy Osiyo uchun bu sohaning rivoji iqtisodiy tizimni diversifikatsiyalash, moliyaviy inklyuziyani kengaytirish va xalqaro moliyaviy maydonda o'z o'rnini mustahkamlash uchun muhim imkoniyat yaratadi. Agar istasangiz, ushbu matnni ilmiy ishlanma formatida (kirish,

**Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:**

1. Fintech-Galaxy: Global Islamic finance grows 14.9%, reaches .
2. Daryo.uz: Uzbekistan approves Islamic finance services for microfinance institutions. (2024).
3. Kun.uz: 38 percent of entrepreneurs intend to obtain resources through Islamic finance (2024).
4. Balala, M.-H. (2010). Islamic Finance and Law: Theory and Practice in a Globalized World.
5. Usmani, M. T. (2002). An Introduction to Islamic Finance.
6. Rafay, A. (Ed.). (2020). Handbook of Research on Theory and Practice of Global Islamic Finance.
7. Niyozmetov, D. (2025, January). FOREIGN EXPERIENCE OF COMMERCIAL BANKS IN THE SECURITIES MARKET. In International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies (Vol. 13, pp. 59-60).
8. Niyozmetov, D. (2024). ACTIVITIES AND SPECIFICS OF COMMERCIAL BANKS IN THE SECURITIES MARKET. In International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies (Vol. 11, pp. 57-58).
9. Ниязметов, Д. (2024). ПРОБЛЕМЫ БАНКОВ С ОПЕРАЦИЯМИ НА РЫНКЕ ЦЕННЫХ БУМАГ И ПУТИ ИХ ПРЕОДОЛЕНИЯ. Экономическое развитие и анализ, 2(10), 159-165.
10. Niyozmetov, D. (2024). ACTIVITIES AND SPECIFICS OF COMMERCIAL BANKS IN THE SECURITIES MARKET. In International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies (Vol. 11, pp. 57-58).
11. Niyozmetov, D. R. (2023). THE WAYS OF ASSESSING COMPETITION BETWEEN COMMERCIAL BANKS. International Journal Of Management And Economics Fundamental, 3(09), 45-50.
12. Niyozmetov, D. R. (2025). DIGITAL ECONOMY AND THE ECONOMIC IMPACT OF DIGITALIZATION IN UZBEKISTAN. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 4(37), 272-275.
13. Rejabbayevich, N. D. (2025). О 'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI

DIVERSIFIKATSIYA QILISH SANOAT VA EKSPORT IMKONIYATLARI. ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA UNGA QARATILGAN KREATIV G'OYALAR, TAKLIFLAR VA YECHIMLAR, 8(80), 49-51.

14. Rejabbayevich, N. D. (2025). O 'ZBEKISTONDA YOSHLAR BANDLIGI VA MEHNAT BOZORINING ZAMONAVIY MUAMMOLARI. ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA UNGA QARATILGAN KREATIV G'OYALAR, TAKLIFLAR VA YECHIMLAR, 8(80), 46-48.

15. Niyozmetov, D. (2024). ACTIVITIES AND SPECIFICS OF COMMERCIAL BANKS IN THE SECURITIES MARKET. In International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies (Vol. 11, pp. 57-58).

16. Niyozmetov, D., & Niyozmetovv, D. Problems of Banks with Operations in the Securities Market and Ways to Overcome Them. Economic Development and Analysis, 2(10), 159-165.